

PRESEDNIKU EVROPSKOG PARLAMENTA GOSPODINU MARTINU ŠULCU

POSLANICIMA EVROPSKOG PARLAMENTA

STRAZBUR

Poštovana gospodo,

Obraćamo vam se povodom vaše Rezolucije od 11. marta 2015. godine, a naročito poglavlja 29, sa željom da vam prenesemo nezadovoljstvo i razočaranje velikog broja članova naših nevladinih organizacija stavovima koji su tamo izneti i pozivom Vladi Srbije da ubrza proces rehabilitacije i vraćanja oduzete imovine.

Mi razumemo želju Evropskog parlamenta da se efikasnije uklone neke nepravde iz prošlosti i da se zakonodavna praksa i pravna kultura evropskih zemalja podigne na što viši nivo. Medjutim, nismo uvereni da se to može postići nekim paušalnim ocenama i opštim formulacijama koje ne vode računa o svim specifičnostima pojedinih zemalja i o vrlo različitim istorijskim iskustvima kroz koja su one prošle.

Naime, vama je poznato da je socijalistička Jugoslavija u periodu od 1945. do 1989. godine bila, kako u Evropi tako i u celom svetu, tretirana kao jedan *sui generis* fenomen, kao „nešto treće“ i kao zemlja sa ogromnim međunarodnim ugledom. Njena politika nesvrstavanja i zalaganje za popuštanje međunarodne zategnutosti, njena teorija i praksa društvenog samoupravljanja, njena politika dobrosusedstva i regionalne saradnje i njeno angažovanje na izgradnji sistema kolektivne bezbednosti i saradnje u Evropi (OEBS) i danas se tretiraju kao jedan od najvažnijih doprinosa miru i progresu u svetu. Verujemo da su i neki od vas bili u poseti Jugoslaviji iz tog perioda i da su se mogli uveriti da je to bilo jedno otvoreno društvo, prijateljski nastrojeno i prema svom bližem i daljem okruženju.

Zbog svega rečenog smatramo da ste bili dužni da upravo kroz tu prizmu posmatrate i ocenjujete stvarnost u današnjoj Srbiji u kojoj je stanje u svim oblastima društva takvo da predstavlja ne jedan nego dva koraka nazad u odnosu na stanje u Jugoslaviji. Iz takvog zanemarivanja društveno-istorijske situacije Jugoslavije proisteklo je i vaše zalaganje za ubrzanje procesa rehabilitacije i vraćanja oduzete imovine.

Verujemo da vam je poznato da je u Jugoslaviji tokom Drugog svetskog rata bio veoma prisutan fenomen kvislinštva i saradnje sa okupatorom, pa je tako u Hrvatskoj postojao pokret ustaša, u Sloveniji domobrana, na Kosovu balista itd. U Srbiji su to bili tzv. četnici pod komandom Draže Mihailovića koji su do novembra 1941. godine izveli nekoliko sporadičnih akcija protiv okupatora, a od tada pa do kraja rata stupili su u otvorenu saradnju

sa okupatorom a svoje oružane akcije usmerili **isključivo** protiv Narodnooslobodilačke vojske koju je vodio Josip Broz Tito. Politika četničkog pokreta bila je stvaranje tzv. „Velike Srbije“ ili „homogene Srbije“ bez drugih naroda i nacionalnih manjina, u kom cilju je taj pokret počinio nebrojene zločine prema civilnom stanovništvu, a u regionu Sandžaka izvršio je i genocid nad Muslimanima. Zbog saradnje sa okupatorom i izdaje otadžbine kao i zbog počinjenih ratnih zločina Draža Mihailović je 1946. godine, kao komandant te vojske i po komandnoj odgovornosti u skladu sa Statutom Međunarodnog suda u Nirnbergu, osuđen na smrt i streljan iste godine, kao što se to dogodilo sa Kvislingom u Norveškoj, Musertom u Holandiji i brojnim drugim saradnicima i pomagačima fašizma.

U sadašnjem sudskom procesu za rehabilitaciju Draže Mihailovića njegovi sledbenici ne negiraju činjenice da su četnici saradivali sa okupatorom i da su izvršili pokolj civilnog stanovništva, ali tvrde da je ta saradnja bila „slučajna“ i da su se u vojnim akcijama protiv partizana četnici „dodirivali“ sa Nemcima i Italijanima, dok u pogledu ratnih zločina oni energično tvrde da Draža Mihailović za njih nije znao, nije ih odobravao i nije ih naredjivao. Verujemo da je svakome jasno koliko je takva argumentacija nelogična i pravno neodrživa, što potvrđuje i činjenica da su sledbenici četničke ideologije i projekta o „Velikoj Srbiji“ ponovo izvršili genocid nad Muslimanima u Srebrenici 1995. godine. Zbog toga vaš poziv Vladi Srbije (na čijem je čelu čovek koji je 1992. godine govorio da će za svakog ubijenog Srbina biti ubijeno 100 Muslimana) da ubrza proces rehabilitacije predstavlja, i protiv vaše volje, veliko ohrabrenje za tu zločinačku politiku kojoj se danas sudi i pred Haškim tribunalom.

Pravni osnov za rehabilitaciju jeste Zakon iz 2004. godine kojim je četnički pokret proglašen za antifašistički i kojim su prava pripadnika tog pokreta izjednačena sa pravima pripadnika Narodnooslobodilačke vojske (partizani). To izjednačavanje četnika i partizana predstavlja uvredu za istinu, pravdu, razum i elementarni moral. Ta dva pokreta nisu se razlikovala samo ideološki i politički, oni su se pre svega razlikovali kulturno i ontološki. Molimo vas da imate u vidu samo par ilustracija:

- Svi jugoslovenski Jevreji koji su mogli da se bore protiv fašizma pridružili su se partizanima, a posle rata mnogi su se nalazili na istaknutim funkcijama, počev od slikara Moše Pijade koji je bio predsednik jugoslovenskog parlamenta; u četnicima, međutim, nije bilo ni jednog Jevrejina;

- Ni jedna armija u svetu nije u svom sastavu imala toliko žena koliko je imala Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije: tokom rata u njenim redovima borilo se 100.000 žena a na samom početku borbe proglašen je princip ravnopravnosti žena i muškaraca; u redovima četnika praktično nije ni bilo žena;

- Partizani ni jednog svog pripadnika nisu prisilno doveli, to je bile potpuno dobrovoljačka vojska, dok su četnici svoje pripadnike uglavnom mobilisali a pri kraju rata proglasili su i opštu mobilizaciju.

Verujemo da su samo ova tri momenta dovoljna da pokažu koliko su ta dva pokreta bila različita i do koje je mere skandalozno njihovo izjednačavanje, a samim tim i rehabilitacija koju sprovode vlasti Srbije.

Što se tiče povraćaja oduzete imovine želimo da vas upoznamo da je Jugoslavija u periodu između dva rata bila jedna od najsiromašnijih zemalja ne samo Evrope već i celog sveta. U njoj je upravo Srbija bila najsiromašniji region jer je to bila potpuno agrarna zemlja, bez ikakvih industrijskih pogona u današnjem smislu, bez infrastrukture, sa malim brojem zanatskih radnji, a uz sve to i ekonomski i demografski devastirana u Prvom svetskom ratu. U takvoj Srbiji politička klasa, koja je nasledila osmanlijske metode vladanja, razvila je brojne oblike zoupotrebe javne vlasti, ličnog bogaćenja i eksploatacije naroda koji je živeo u krajnjoj bedi i koji je patio od gladi.

U to vreme u Jugoslaviji najbogatija je bila kraljevska porodica i lično kralj Aleksandar Karadjordjević za koga je Svetozar Pribićević, prvi jugoslovenski ministar unutrašnjih poslova, u svojoj knjizi „Diktatura kralja Aleksandra“ (1933), izneo podatak da je imao godišnju apanažu veću od godišnje plate šefova država u bogatim zemljama, veću čak i od plate predsednika SAD! Putem ove beskrupulozne pljačke sopstvenog naroda kralj Aleksandar je širom Jugoslavije stekao brojne dvorce, letnjikovce, privatna lovišta i imanja, što je sve, naravno, nacionalizovano posle Drugog svetskog rata. Sada njegovi potomci traže da im se vrati ta imovina, što bi, po našoj oceni, predstavljalo brutalno gaženje pravde i morala.

Za ostala nepokretna dobra koja su oduzeta njihovim vlasnicima možemo reći da između dva rata u Jugoslaviji, a naročito u Srbiji, gotovo da nije bilo produktivnog, stvaralačkog kapitala već je najveći deo bogatstava stečen uz pomoć špekulativnog kapitala, berzanskim i drugim mahinacijama, korišćenjem državnih povlastica, korupcijom, pa i otvorenom pljačkom. To posebno važi za onu imovinu koja je stečena tokom Drugog svetskog rata, najčešće ratnim profiterstvom ili pružanjem proizvodnih i drugih usluga okupacionim snagama. Oduzimanje te imovine bilo je čin uspostavljanja narušenog prirodnog prava i davanja obeštećenja opljačkanom narodu. Samo mali deo tih bogatstava, uglavnom van Srbije, bio je stečen poštenim radom i ličnim sposobnostima i mi se takodje zalažemo za to da se takvim vlasnicima vrati njihova imovina, ali ne i onima koji su je oteli od naroda. Uostalom, treba znati da ekonomski polet i ubrzana modernizacija celokupnog društva posle rata, po čemu je Jugoslavija bila u svetu poznata i priznata, nisu bili zasnovani, osim neznatnim delom, na nacionalizovanoj imovini, već na entuzijazmu širokih narodnih masa i na uspešnoj ekonomskoj saradnji sa celim svetom.

Poštovana gospodo,

Ono što smo ovde izneli nisu naša mišljenja i neki ideološki stavovi već neoborive činjenice i notorne istorijske istine. Mi verujemo da ćete, kada se budete upoznali sa njima, preispitati vaše poruke Vladi Srbije. U svakom slučaju, mi vam stojimo na raspolaganju za sva

dodatna objašnjenja i informacije i spremni smo da se sa vama sastanemo bilo u Strazburu bilo u Beogradu.

Molimo vas da primite izraze našeg poštovanja i prijateljske pozdrave.

Beograd, maja 2015.

Savez antifašista Srbije

Predsednik
Aleksandar Kraus

Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji

Predsednik
Sonja Biserko

Žene u crnom
Koordinator
Staša Zajović